

Såmannen

Nr. 3

63 årgang • september • 2017

Innhold:

- ❖ Et halv tusen år etter s. 2
- ❖ Frivillige medarbeidere i Kjose s. 3
- ❖ Andakt s. 4
- ❖ Presten har ordet s. 5
- ❖ Babysang i Berg s. 6
- ❖ Superonsdag s. 7
- ❖ Juniorsprellen
- ❖ Høstkafé i Kjose
- ❖ Katolikk og Lutherbeundrer s. 8
- ❖ Luther i skolen s. 9
- ❖ Slekters gang s. 10
- ❖ Oppslagstavla s. 11
- ❖ Gudstjenesteliste s. 16

SOMMERLEIR PÅ KNATTHOLMEN

- ❖ Felix Warhaug Tesaker og Magnus Baann Hovd på sommerleir på Knattholmen

REFORMASJONSJUBILEUM

- ❖ Martin Luther fins nå også i Playmo-utgave

Et halvt tusen år etter

Hvorfor skal vi jubilere fordi en munk og professor langt øst i Tyskland for 500 år siden fant på at han ville diskutere et kinkig problem, spørsmålet om avlaten, med kollegene sine? Det kan vi gi mange gode grunner for. Men til sjuende og sist feirer vi ikke mannen Martin Luther. Riktignok var han en person av det helt store formatet. Virksomheten hans førte til sterke motsetninger innafor kirken, og den bidro til veldige politiske og militære brytninger og forandringer i store deler av Europa. Han har mye av æra for utviklinga av det tyske skriftspråket, og han er viktig med tanke på framveksten av den europeiske individualismen. Han kom dessuten med stygge antisemittiske uttalelser om brenning av synagoger og deportasjon av jøder. Mange andre i samtida kunne uttrykke seg like krast, men Luthers utsagn har fått særlig vekt fordi de seinere blei misbrukt av nazistene for å legitimere folkemordet på jødene.

Det vi feirer, er den forståelsen av livet som han gjennom et intenst bibelstudium kom fram til: *Å være menneske er ei gave.* Det helt

grunnleggende i livet har vi fått. Derfor har heller ingen lov til å ta det. Og for det andre: Å være et kristent menneske er å leve av å ta imot. *Et rett gudsforhold får vi.* Derfor reagerte Luther så sterkt mot avlatshandelen. I 1517 hadde han ennå ikke forlatt trua på skjærsilden, der mennesker måtte renses for en viss type synd før de kunne nå saligheten. Men han avviste absolutt at man kunne kjøpe seg fri fra skjærsilden.

Ganske snart kom han fram til den avgjørende forståelsen: For å bli en kristen kan man ikke bidra med noe sjøl. Det er fullt og helt Guds handling. Derfor formulerte han uttrykket nåden aleine. Og derfor er andakten i dette nummeret av Såmannen henta fra Luthers egen skildring av veien fram til det vi kaller rettferdiggjørelse ved tru. (Se s. 4) Gjeringene våre er helt nødvendige, men de skal rettes mot medmenneskene våre, ikke mot Gud. Der har de ikke noe å gjøre. Dette er det han fant hos Paulus, og som Jesus formulerer så tydelig i liknelsen om den bortkomne/hjemkomne sønnen i Lukas 15.

Det er dette doble budskapet vi gleder oss over, under jubiléet og seinere: at alle mennesker er verdifulle fordi de har fått livet i gave, og at det å være et kristent menneske ikke er vår egen fortjeneste og prestasjon, men Guds gave. Og for å la Paulus ha det siste ordet: "For av nåde er dere frelst, ved tro. Det er ikke deres eget verk, men Guds gave." Efeserbrevet 2,8.

ELTh

Neste utgivelse

Såmannen kommer med fire nummer dette året. Neste nummer kommer i desember. Kom gjerne både med stoff og synspunkter på bladet. Ta kontakt med redaksjonen via e-post eller telefon (se side 2).

• Vi mottar gjerne tips og innspill – HUSK: Såmannen er deres talerør!

❖ Såmannens redaksjon

Egil L. Thorvaldsen
Asle Zimmermann
Øystein Vestmoen

❖ Annonser og stoff

Egil L. Thorvaldsen
Mobil 47 40 78 84
egil.lien.thorvaldsen@gmail.com

❖ Kasserer:

Brunlanes Regnskapskontor
v/Leif-Inge Gusland
Sigurdsgt. 1, 3256 Larvik
Bankgiro: 2510 22 36729

❖ Larvik kirkekontor

Rombergsgt. 4, 3256 Larvik
Tlf.: 33 17 30 00
Åpent daglig: 09.00-15.00
Prester, organist, kateket og diakon treffes ellers etter avtale.

❖ Sokneprest i Berg

Audun Haga
Skolev. 7, 3296 Nevlunghavn
Mobil 992 80 472

❖ Sokneprest i Tanum og Kjøse

Asle Zimmermann
Ådalen 8, 3090 Hof
Mobil 928 25 209

❖ Trosopplærer Tanum og Kjøse

Birgitte Bugaard Ørnes,
Mobil 470 14 124

❖ Trosopplærer i Berg

Trosopplærer i Berg
Kristina Hvarnes Andersen
Mobil 977 29 047
khandersen@larvik.kirken.no

❖ Trosopplærer

Håkon Audun Sveen,
Mobil 930 13 479

❖ Kateket Britt Mari Omstrand

Zakariassen, Torstrands Torg 5,
(I permisjon) Mobil 97 57 51 07

❖ Kantor i Berg og Tanum

Jan Ivar Eikeland
Tiurveien 10, 3258 Larvik
Mobil 982 53 341

❖ Kirketjener Tanum:

Unni Lindhjem
Furuåsvæien 10, 3282 Kvelde
Mobil 992 80 475

❖ Kirketjener Berg:

Rolf Aarøe Arnesen,
Amundrødveien 57,
3295 Helgeroa.
Mobil 98 25 33 03

❖ Kirketjener Kjøse:

Sverre Farstad
Omstrand, 3268 Larvik
Telefon 33 18 02 36

❖ Ukentlig fridag

Prestene har fri mandager og lørdager.

❖ Grafisk design & produksjon:

Richard Løwe, 905 27 368
Løwe Design, Larvik

❖ Trykk:

Løwe Design, Larvik

Frivillige i Kjose

En prat med tre mødre/frivillige i Kjose om å være med i Legoklubben, hvorfor de er det og betydningen av kirken vår:

Marthe Skivik Bjørnø: Ungene trives og synes det er trivelig, og det er sosialt for oss voksne også.

Formidlingen på samlingen er passe lang for både små og store, og det er positivt å spise kveldsmat sammen. Jeg er her fordi det er hyggelig å kunne hjelpe til. Flott med familiegudstjenester hvor det kommer mye folk, og det er mange små barn i Kjose nå.

De voksne snakker varmt om Legoklubben, og da kommer det mye folk.

Siri Kroken Mjelde: Det er hyggelig å samles i kirken. Ungene blir godt kjent, og de voksne opplever det sosialt. Legoklubben er hovedsaken til den store oppslutningen om familiegudstjenestene. Små og store kommer fordi Legoklubben er et lavterskeltilbud. Derfor vil barna på familiegudstjeneste også, fordi det er et enkelt opplegg. Jeg engasjerer meg på grunn av det sosiale, og fordi det er et hyggelig tilbud. Formidlingen i Legoklubben er på en forståelig måte for barna.

Ann Theres Nymoen Næss: Legoklubben er viktig for det sosiale i bygda. Hyggelig tilbud for både barn og voksne. Det er ikke så mye annet som skjer for barna i Kjose. Dette er et opplegg som treffer både barn og voksne. Jeg synes det er hyggelig å kunne bidra med noe, og derfor engasjerer jeg meg.

Birgitte trosopplærer

Om syndenes forlatelse (Martin Luther)

Vi bør ikke gjøre oss frommere og renere enn røveren og morderen på korset var før han vendte om. Og der som apostlene ikke hadde falt slik som de gjorde, så tror jeg rett og slett ikke at man hadde trodd syndenes forlatelse. Men når regnskapsdagen kommer, så vil jeg si: "Min kjære hr. Peter, jeg har dog ikke fornektet Kristus, min herre, slik som De gjorde, om jeg enn er en stor synder!" Så blir syndenes forlatelse stående.

DEN RETTFERDIGHETEN SOM GUD GIR

I anledning 500-årsjubiléet for reformasjonen lar vi jubilanten sjøl komme til orde. Det som følger, er Luthers skildring fra 1545 av hvordan han 27-28 år tidligere fikk gripe Bibelens sentrale innhold. Teksten er litt redigert. Les langsomt, gjerne to ganger...

Jeg var grepet av en forunderlig trang til å forstå Paulus i brevet til romerne. Det som hittil hadde stått i veien for meg, var et eneste ord i første kapittel: "Guds rettferdighet åpenbares i det" (v. 17). Jeg hatet nemlig dette uttrykket "Guds rettferdighet", for gjennom alle de lærdes bruk av det var jeg opplært til å forstå det filosofisk: den som gjør at Gud er rettferdig når han straffer synderne og de som gjør urett.

Jeg for min del elsket ikke den rettferdige Gud, som straffer syndere. Tvert imot, jeg hatet ham. For selv om jeg levde som en ulastelig munk, kjente jeg meg som en synder for Gud og var urolig i min samvittighet. Jeg maktet heller ikke å stole på at jeg hadde blidgjort Gud gjennom mine... gjerninger. Jeg var full

av uvilje mot Gud. Om jeg ikke akkurat spottet i hemmelighet, så knurret jeg i alle fall ordentlig... Jeg raste i min ville og forrykte samvittighet, men ble likevel stående der utålmodig og banke på dette stedet hos Paulus, full av brennende tørst etter å få vite hva det var St. Paulus egentlig ville.

Natt og dag grunnet jeg på dette inntil Gud forbarmet seg over meg, og jeg ble oppmerksom på sammenhengen mellom ordene. Den er nemlig slik: "Guds rettferdighet ble åpenbart i evangeliet, som skrevet står, den rettferdig skal leve ved troen." Her begynte jeg nå å begripe at Guds rettferdighet er den rettferdighet som gjør at mennesket kan leve som rettferdig alene som en Guds gave, nemlig ved troen. Når det heter at Guds rettferdighet åpenbares gjennom evangeliet, er det altså den passive rettferdighet det siktes til. Med den forbarmer Gud seg over oss og gjør oss rettferdige ved troen, som skrevet står: "den rettferdige skal leve ved troen". Nå kjente jeg meg nesten som om jeg var født på ny, som om portene til paradiset hadde åpnet seg, så jeg kunne gå inn. Nå viste hele Skriften seg med et annet ansikt for meg. Jeg fløy gjennom de forskjellige skriftene etter hukommelsen og fant fram parallelle uttrykk som "Guds verk" = det verk som Gud utfører i oss, "Guds kraft" = den kraft som Guds styrker oss med, "Guds visdom" = den visdom som Gud bruker til å gjøre oss vise ved, "Guds makt", "Guds frelse", "Guds ære".

500 år etter reformasjonens begynnelse kom Martin Luther (alias domprost David Gjerp) på besøk til Kyststikapellet i Havna.

Like voldsomt som jeg tidligere hadde hatet uttrykket "Guds rettferdighet", med like stor kjærlighet omfattet jeg nå det uttrykk som lød som den søtteste musikk i mine ører. For meg ble dette stedet hos Paulus på denne måten selve porten til paradiset. Senere leste jeg Augustins skrift Om ånd og bokstav hvor jeg til min overraskelse fant at han også tolker uttrykket "Guds rettferdighet" på liknende vis: den rettferdighet Guds kler oss med når han gjør oss rettferdige. Selv om dette hittil er ufullkomment uttrykt..., var det likevel en glede å finne at han lærer at Guds rettferdighet er den rettferdighet ved hvilken han gjør oss rettferdige.

VI FLYTTER FRA TANUM PRESTEGÅRD

I løpet av september dette året flytter vi fra Tanum prestegård. Jeg fortsetter som prest i Tanum og Kjose, men altså ikke lenger med bopel på prestegården. Vi har i flere år eid et hus i Hof og flytter nå dit. Det betyr at jeg må pendle til mine tjenester i Larvik.

Det er med blandede følelser vi går til dette skrittet. Vi har hatt mange gode år på Tanum. Vi har blitt glad i dette stedet og dette huset. Tanum prestegård er en flott bolig med et utareal som vi har trivdes med. Det er en svært gammel og hevdvunnen tradisjon som nå brytes. Det har alltid bodd prest på Tanum prestegård. Presten har bodd midt i menigheten tett ved kirken. Hele familien har blitt en naturlig del av menighetens fellesskap og det lokale samfunn.

Denne tradisjonen brytes nå opp, ikke bare på Tanum, men over hele landet. Det er etter mitt skjønn et åpenbart tap for tjenestens egenart og for menighetene i Den norske kirke. Grunnen til at det har blitt slik, henger sammen med endrede forutsetninger for å bo i prestegårdene, etter at boplikten ble opphevet for få år siden. Samtidig skal det ikke underslås at tiden for vår del er moden for å gjøre opp vårt bo og flytte til et hus som er enklere å betjene.

Det er Opplysningsvesenets Fond (OVF) som eier de fleste prestegårder i Norge. Mange gårder har blitt solgt de seneste årene. Det er imidlertid ikke planen med Tanum prestegård. Den vil, slik jeg har forstått OVF, bli leid ut.

Asle Zimmermann

Linn Kristin Menden med datteren Felicia og Marit Elise Brendrud med datteren Ada

-Dere har altfor lang ferie

Mødrene Linn Kristin og Marit var glade da babysang i Berg arbeidskirke startet opp igjen i september.

Klokka nærmer seg 11 og den ene barnevognen etter den andre triller inn i Berg arbeidskirke. I stua høres rolig musikk, og på gulvet ligger det babyleker på røde gummimatter.

Det er klart for høstens første babysang.

-Dere har altfor lang sommerferie, sier mødrene Linn Kristin Menden og Marit Brendrud, med et smil.

-Nå har vi gleda oss, legger de til.

De har med seg jentene Felicia og Ada og var også med på babysang vårsemesteret. I tillegg var de på babysang med to andre babyer året før, så de er «gamle travere».

Ni mødre og ni babyer har kommet når det er klart for å starte sangstunden. Selv om det bare er mødre i dag, er fedre også veldig velkomne. I løpet av det siste året har det vært innto seks-sju fedre også. Og til og med noen bestemødre. Den yngste babyen denne dagen er fem uker. Den eldste nesten et år.

Såpebobler og rasleegg

Når det er sangstund sitter alle i en ring på mattene på gulvet. Det er noen gamle sanger, noen nye. Det er regler. Babyene får også prøve rasleegg og andre instrumenter. Det er såpebobler og det er til og med litt samba.

-Det blir jo ikke til at jeg setter meg ned hjemme og synger for henne, sier Marit og peker på datteren Ada.

-Men jeg ser jo at hun liker det.

Babysang har blitt en fast del av uka for både Marit, Linn Kristin og jentene deres.

De understreker at man ikke trenger være spesielt glad i å synge for å være med på babysang.

-Den første gangen føles det kanskje litt rart og uvant, så man må prøve det flere ganger, anbefaler de.

Hjemmelaget brød og vafler

Etter sangstunden er det lunsj.

-Det er veldig hyggelig her og veldig god lunsj, sier Linn Kristin.

Anne Helene og Erling Åge Melberg jobber som frivillige medarbeidere på babysang. De disker opp med herlig lunsj: hjemmelaget brød, eggerøre, spekeskinke, vafler og hjemmelaget syltetøy m.m.

I vårsemesteret er det babysang i Berg arbeidskirke kl. 11 hver torsdag i februar, mars og april, og på høsten er det torsdager i september, oktober og november. (Unntaket er når det er vinter-, påske- og høstferie.) Det er ingen påmelding. Det koster 30 kr per gang for lunsjen.

Ansvarlig for babysang er trosopplærer i menigheten, Kristina Hvarnes Andersen.

**KOM SOM EN GJEST
- REIS SOM EN VENNI!**

FERSKE BAKERVARER
hver dag fra kl. 06.00

Conditori • kaffebar • påsmurt
• tipping • Catering

www.nevlunghavnakeri.no
Tlf. 33 18 89 00
Følg oss på Facebook

Nevlunghavn
Bakeri & Conditori

EKVALL
Graving - Transport

Berven, 3267 Larvik
Telefon: 33 18 86 14
Telefax: 33 18 86 46
Mobil: 900 15 123
E-mail: arne@ekvall.no
E-mail: postmaster@ekvall.no

www.ekvall.no

Viggo kommer til Superonsdag

Annehver onsdag kl. 14:30-16:30 er det Superonsdag for 4.-7. klassinger i Berg arbeidskirke. 22. november innbyr vi alle i 4.-7. klasse, også de som ikke går her til vanlig. Denne dagen vil vi markere kirkens 10-årsjubileum, og ha en skikkelig bursdagsfeiring. Til feiringen har vi også invitert Viggo Klausen, barneforkynner i Misjonsforbundet UNG.

Viggo Klausen har bl.a. laget flere andakts-DVDer for tweens. Vi har brukt disse DVDene på Superonsdag, og det har vært veldig populært. Vi gleder oss derfor stort til å få besøk av Viggo. Han blir også med på middagen etter Superonsdag. Middagen er åpen for alle. Den starter kl. 16:45, og varer til ca 17:30. Påmelding via sms til 46644607, innen kl. 10:00 dagen før.

Pris voksen: kr 50,- barn: kr 30,- Familie: kr 150,-
På menyen står kylling og ris, eventuelt pølser og brød/lompe for de som foretrekker det.

Kristina trosopplærer i Berg

Juniorsprellen

Juniorsprellen på Ra så dagens lys i vår, og en fin augustkveld var åtte jenter samlet til bading og grilling på Ulfsbakk.

Det blir faste samlinger i menighetssalen til St Frans med matlaging, et tema hver gang, samtale og bordfellesskap. Jentene vil selv være med å forme samlingene både når det gjelder innhold og forberedelse til samlingene.

Dette blir også noe ledertrening, og flere av jentene har allerede vært med å hjelpe til på gudstjenester i Tanum.

Birgitte trosopplærer

Høstkafé i Kjose

Lørdag 26 august var det igjen tid for høstkafé i Kjose kirke. 43 stykker fant veien til en hyggelig formiddag med vafler, kaker, boller, hyggelig prat og lek. Det var orientering om høstens aktiviteter i kirken, og nå er Legoklubben i gang med små og store.

Velkommen til kirken vår der små og store koser seg sammen

Birgitte trosopplærer

KATOLIKK OG LUTHERBEUNDRER

Mange av SÅmannens lesere kjenner sannsynligvis Erwin Müller som lege og politiker. Han har markert seg som en frittalende, ofte kritisk representant for både helsevesenet og Arbeiderpartiet. Noe av særpreget ved Müller er at han klarer å kombinere solidaritet og kritikk i de sammenhengene der han hører hjemme. Ikke alle har vært glade for den kombinasjonen.

Det samme gjelder på det kirkelige området. Ingen som kommer i kontakt med ham er i tvil om at han er katolikk og hører til blant "de rettroende" som han gjerne sier med et lite smil. Det har blant annet vist seg i et sterkt engasjement for kirkebygging i Larvik. Han kom hit sammen med kona Inger midt på 1980-tallet fra Tromsø og har lagt ned et omfattende arbeid både for den lille kirken på Østre Halsen og seinere for det langt større katolske kirkesenteret like ovafor Ra ungdomsskole.

Men det starta lang tidligere. Müller blei født i Tyskland få år etter krigen og vokste opp i nærheten av Stuttgart. Dette var fra gammelt av et katolsk område. Skillet mellom katolikker og protestanter var temmelig markert i Tyskland. Reformasjonen og den seinere utviklinga hadde skapt stor avstand mellom kirkesamfunna både teologisk, kulturelt og sosialt. Derfor vakte det stor oppstandelse i familien da hun som skulle bli mora hans, gifta seg med en protestant! En betingelse for giftermålet var at han måtte underskrive på at han ikke kom til å kreve at barn skulle oppdras som protestanter.

I tillegg til den familiære spenninga førte Müllers historiske interesse til at han begynte å interessere seg for Luther. I tysk historie var Luther en helt sentral skikkelse, en av de store, først og fremst på protestantisk hold. Det katolske lutherbildet skapte imidlertid problemer. Helt fram til 1940 blei Luther til dels skildra svært negativt. Han var en frätser med voldsomme seksuelle lidenskaper, noen påsto til og med at han avla av djevelen sjøl, eventuelt at han var psykopat! Etter av Müller, som den grundige mann han er, ganske tidlig begynte å orientere seg i nyere lutherforskning, forsto han at også blant katolske forskere tegna man nå et mye mer positivt bilde. Pr. i dag mener han at Luther var nødvendig for datidas kirke. Den trengte omfattende reform, men det tragiske er at det utvikla seg djuptgående splittelser som fortsatt preger kirken globalt.

Han håper at et press nedafor, fra lekfolket, kan føre til større vilje til fellesskap. Både kjærlighet, sannhet og barmhjertighet må være ledestjerner. Ikke minst ønsker han at kirkesamfunna kan opprette nattvedfellesskap med hverandre.

Samtidig innser han at fordi den katolske kirken er verdens største religiøse fellesskap, er det svært krevende å nå fram til globale reformer. Men pave Frans har nylig fremma tanken om å organisere kirken synodalt, i mindre regioner, som kan ha større grad av sjølstyre. Kanskje det vil gi rom for reformer i omdiskuterte spørsmål som for eksempel kravet om sølibat for prestene.

ELTh

BEGRAVELSESBYRÅET

Klemmetsby-Firing

KONTAKTPERSON
Birger Johansen
Håkestadveien 3, 3280 Tjodalyng
Døgnvakt 33 12 57 00

HILDE'S RENHOLD AS *miljø*

FAGMESSIG RENHOLD

Off. Godkjent Renholdsbedrift.

- Daglig renhold	Telefon:
- Flytterenhold	95 18 91 20
- Boning	95 18 26 59
- Vaktmestertjenester	97 09 68 88
- Kontor renhold	E-post: post@hildesrenhold.no
	Org. nr. 994 273 361 MVA

MARTIN LUTHER I SKOLEN

Ragnhild Bakke Waale har undervist i ungdomsskolen i flere tiår. De siste 23 åra har hun også arbeida med et læreverk i det faget som nå har navnet KRLE - kristendom, religion, livssyn og etikk: “KRLE-boka”. Den har kommet i flere utgaver og brukes i svært mange ungdomsskoler.

Såmannen har spurt henne om hvorfor elevene skal lære om Luther. “Fordi han endra det kirkelige og det politisk landskapet i Norge. Og han forandra Europa.” Naturligvis gjorde han ikke dette aleine, men de voldsomme endringene som skjedde i Europa på 1500-tallet, hadde ikke vært mulige uten den forståelsen av det kristne budskapet som han kom fram til.

For at elevene skal fanges inn av stoffet, mener Ragnhild at de må møte Luther som menneske i konfrontasjon med den veldig makta som paven og keiseren utgjorde. Dette ser vi ikke minst under riksdagen i Worms i 1521. Her står den enslige munken overfor Europas mektige, bannlyst og fredløs, med akutt fare for å bli arrestert og brent. Med Bibelen i handa og samvittigheten i hjertet, som hun treffende uttrykker det. Denne scenen har blitt stående i europeisk historie som et grunnleggende uttrykk for individet som trosser de store. For å forstå dramatikken i dette er det viktig at elevene også får forståelse av politiske, kulturelle og militære forhold som er helt annerledes enn våre.

Kanskje er det grunn til å legge ei viss vekt på Luthers sensitivitet, tenker Ragnhild. Som vanlig på den tida fikk han en streng oppdragelse, straff og juling var normalt både hjemme og i skolen. Kan dette ha fått betydning for bildet hans av Gud som den strenge dommeren som krevde ei fullkommen vilje til å elske Ham over alle ting? I alle fall var det en grensesprengende opplevelse da han forsto, tvert imot romerkirkens lære, at frelsen var ei gave fra Gud, fullt og helt. Denne erkjennelsen var det som ga mot til å opponere mot kirke og keiser, og som bidro til å skape bevegelser som førte til veldig endringer, langt utover det Luther hadde forestilt seg.

Ragnhild har en forkjærlighet for Katharina, Luthers 16 år yngre kone. Hun ser gjerne at elevene får møte “Wittenbergs morgenstjerne”, som sto opp klokka fire om morgon og sørga for at alt det praktiske i Luthers liv fungerte, uten at han egentlig skjønnte det fullt og helt. Katharina skal også ha bidratt i teologiske samtaler i ektemannen. I tillegg til å føde seks barn...

Undervisninga må også få fram at Luther var opphavet til den evangeliske salmesangen. Man hadde hatt korsang i mer enn tusen år, men menighetens fellessang starta med ham.

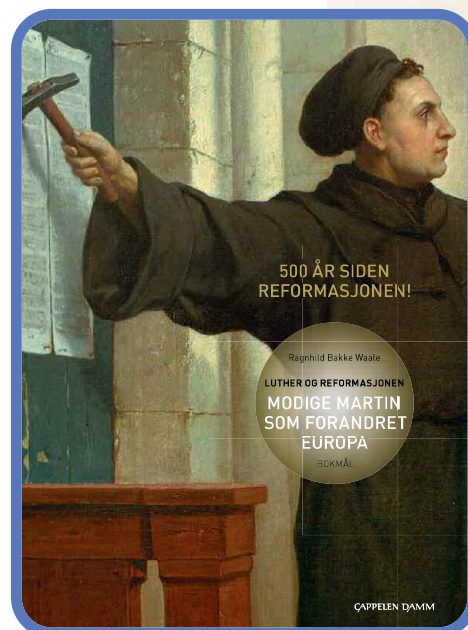
En lærer må alltid velge ut undervisningstemaer blant store stoffmengder. Luther var en så stor og mangesidig begavelse at det er nok å ta av. Men det må heller ikke underslås at han hadde skyggesider. Antisemittisme er det som vi særlig husker. Mye annet kunne nevnes. Luther skal ikke heves over kritikk. Men kanskje flere av de forholda vi reagerer på i dag, også kan hjelpe elevene til å forstå noe om hvor låst vi alle er til samtida vår, og hvor vanskelig det ofte er å handle rett?

En lengere tekst om Luther finnes på hjemmesida til forlaget CappelenDam. Søk på Martin Luther cdu.no i søkefeltet på nettleseren.

ELTh

Om krig (Martin Luther)

Deretter talte han (Luther) om krigsmaskiner og kanoner som grusomme redskaper man sprenger murer og stein og dreper mennesker med i slag. Jeg tror det er Satans egne oppfinnelser. For her er intet å gjøre med vanlige midler. Her er all en manns tapperhet forgjeves. Han er død før man får øye på ham. Hadde Adam sett det krigsutstyr som hans etterkommere har bygget mot hverandre, hadde han dødd av sorg.

SLEKTERS GANG

Pr. 7.9.2017

Dåp

Kjose

20.08.2017 Amanda Fuglaas Helle

Tanum

11.06.2017 Isak Vasbotten Johansson
 11.06.2017 Ulrik Wibe Fevåg
 11.06.2017 Elias Gundrosen Jakobsen
 11.06.2017 Theo Ligodt Lindhjem
 18.06.2017 Amanda Aas Arnesen
 18.06.2017 Lily Austein
 18.06.2017 Ella Toba Yousefi-Evensen
 18.06.2017 Emma Kroktun
 30.07.2017 Jenny Mathisen Hojem
 30.07.2017 Vera April Hansson
 13.08.2017 Carl Oscar Aas-Halvorsen
 27.08.2017 Milly Sofie Benjaminsen
 27.08.2017 Tirill Marie Stalsberg Andersen
 27.08.2017 Carl Wilhelm Rossing

Berg

04.06.2017 Ayla Celine Helleberg
 02.07.2017 Solveig Bårnes Hamre

Vielse

Kjose

17.06.2017 Bente Sofie Strand og Marius Henriksen

Tanum

17.06.2017 Liv Rina Ruden og Svein Bruun Ruden
 01.07.2017 Henriette Jacobsen Lund og August Tanum
 29.07.2017 Marit Haarr Skollerud og Karel Cox
 05.08.2017 Maja Marlene Petersen og Gjermund Holt
 12.08.2017 Kathrine Midgaard og Christoffer Melleby
 12.08.2017 Anita Haga og Rolf Erling Meyer
 19.08.2017 Karianne Hjortland og Kent André Oddvik

Berg

10.06.2017 Anne Helene Rudskjær og Svein Ødelund
 01.07.2017 Aurora Jacobsen og Sigurd Hverven
 05.08.2017 Elisabeth Eskedal og Jon Mørk Alviniussen

Gravferd

Tanum

31.05.2017 Siw Linda Sorknes Andersen f. 11.11.1970
 29.06.2017 Kirsten Johanne Foldvik f. 20.05.1923
 24.07.2017 Kirsten Berit Eftedal f. 20.02.1937
 28.07.2017 Sonja Margaret Berg f. 21.03.1931
 13.08.2017 Lovise Henriksen f. 10.09.1920
 19.08.2017 Robin Chramer f. 29.06.1926

Berg

31.05.2017 Charles Harry Rudskjær f. 19.05.1925
 01.06.2017 Margot Birgitte Nilsen f. 11.02.1923
 04.06.2017 Eli Kristine Frydenborg f. 09.10.1946
 12.06.2017 Anne Sofie Solvang f. 09.06.1931
 11.06.2017 Ragnar Flekke f. 28.10.1937
 24.06.2017 Petra Eugenie Habberstad f. 09.08.1929
 22.07.2017 Bjarne Meidel Byholt f. 28.12.1940
 06.08.2017 Knut Ivar Nilssen f. 20.04.1957
 09.08.2017 Thor Holhjem f. 29.08.1943
 24.08.2017 Helga Katrine Hauane f. 10.09.1922

O.Borgen MØBELHANDLER

“DERES MØBELHANDLER I LARVIK”

Nansetgt. 21, PB 111
 N-3251 Larvik
 Bank DNB Larvik
 Etbl: 1899

Tlf: + 47 33 18 17 62
 Mob: +47 957 46 260
 firmapost@borgen-mobler.no

WWW.BORGEN-MOBLER.NO

Terje's

SNEKKERSERVICE A/S

Hummerbakken - 3294 Stavern

Telefon 33 19 59 69 - Mobil 95 87 53 20
 Telefaks 33 19 75 20 - e-mail snekkern@online.no

Reformasjons- konferanse

Velkommen til en allsidig, åpen og gratis to-dagers konferanse i Tønsberg 2-3. november om reformasjonen. Samarbeid mellom Høyskolen i Sørøst-Norge, Tønsberg Bispedømme og Agder og Telemark bispedømme.

Påmeldingsfrist 27. oktober.

For program og nærmere opplysninger se <http://bibliotek.usn.no/vestfold/reformasjon-i-500-ar-konferanse-med-kulturaften-i-tonsberg-article209665-27363.html>

Høstsemesteret i Berg menighet

Program legges i alle postkasser i Berg sogn, i kirken og i bruktbu- butikken vår, «Bruktkjeller'n». Videre finner du det på www.larvik.kirken.no og ved å laste ned appen vår på «Apple store» eller «Google play». Mye av det som skjer i Berg, blir forhåndsomtalt og annonsert i Ø.P.

Vi inviterer til gudstjenester, søndagsskole, jentespeider, babysang, skattekista, superonsdag, bibeltimer, bønnegruppe, jentekvelder, mannsgruppe, livsnære grupper, kulturkvelder menighetsmiddager og turgruppe.

Gjenbruksbutikken,
Nansetgt. 59, Larvik.
Vi tar i mot varer.

Velkommen til en
hyggelig handel!

Kontaktperson:
Marit Vestmoen Nilsen,
tlf. 954 26 848

Velkommen til byggevarespesialisten Carlsen Fritzøe Stavern

SPØR VÅRE SPESIALISTER!

Uansett hvilket prosjekt du skal i gang med, stort eller lite, så kan våre dyktige fagfolk gi gode råd og tips. Våre ansatte er jevnlig på kurs for å holde seg oppdatert og vi ansetter folk med fagbrev og byggmestere. Dette gjør at våre ansatte har en bred og aktuell fagkompetanse. I tillegg er flere av våre medarbeidere eksperter innenfor en spesiell varekategori. Med hjelp fra våre spesialister kan du lykkes med det meste – kom innom for en hyggelig fagprat.

CARLSENFRTZØE
Den lokale byggevarespesialisten

STAVERN - Ternøveien 2, 3290 Stavern | Tidligere Byggmakkerl
Tlf. 33 13 99 66 - Åpent: 7-17 (9-14) | www.carlsenfritzoe.no

Såmannen er nå å finne i elektronisk utgave (PDF). Gå inn på www.larvik.kirken.no. Gå så til venstre: Velg din menighet (Tanum, Berg eller Kjøse). Da finner du Såmannen oppe til høyre. Her kan du lese bladet tilbake til 2013.
www.larvik.kirken.no
www.bergmenighet.no

På Tunheim

Legoklubben - En søndagsskole til hverdags.

For de minste: 2-5 år.

Hver annen mandag kl. 17. 00 – 18.30.

På Tunheim

Kontakt: Nina Knai og Birgitte B. Ørnes.

Tlf.: 470 14 124

Gospelino – barnekor

For jenter og gutter fra 5 til 12 år.

Hver mandag kl. 17.00 – 18.30. På Tunheim.

Kontakt: Mari Røsjorde og Kristine Tanum.

Tlf.: 984 49 017

Stifinner (Ulvunger)

For jenter og gutter fra 3. – 5.klasse.

Hver torsdag fra 18.00 – 20.00.

Kontakt: Bjørn Vasbotten og Bernt Malme.

Tlf.: 915 18 089

Speideren

For jenter og gutter fra 6. klasse og oppover.

Kontakt: Oscar Garvaag Bergstrøm.

Tlf.: 90096624

Tunheim Ten-Sing

For ungdom fra 8. klasse.

Hver mandag fra 18.30 – 21.00

Kontakt: Håkon Audun Sveen og

Kristian Fredrik Brekke Aalbu.

Tlf.: 99 46 3592.

Unges misjon

For voksne damer i alle aldre!

Hver tredje onsdag i måneden kl. 19.00

Kontaktperson: Ragnhild Kobro. Tlf: 908 95 996

21. oktober kl. 11.00

Høstmarked. Arr: Unges misjon

11. november kl. 17.00

Høstbasar. Arr: Huskomiteen

Barnekoret Gospelino og Legoklubb på Tunheim!

Hver mandag mellom

kl. 17.00 -18.30 er det liv og røre på Tunheim!

Legoklubben med trosopplærer

Birgitte Buegården Ørnes i spissen

inviterer gutter og jenter i alderen

2-5år til å være med på lek og

aktivitet, trosdeling og kveldsmat.

I naborommet har Gospelino startet

opp igjen med Kristine Tanum og

Mari Røsjordet i "førersetet".

Her ønskes alle barn fra 5 år og

oppover velkommen!

Bruktbutikken i Berg

Butikken har åpent i kirkekjelleren

torsdager og lørdager 10.00-16.00

og lørdager 10.00-14.00.

En musikk-kveld i Luthers ånd

Søndag 22. oktober kl. 19 i Tanum kirke

Larvik kantori feirer reformasjonsjubileet.

Telemanns Reformasjonskantate og verker av Brahms og Mendelssohn.

Menigheten synger med i kjente Luther-salmer.

Luther-inspirert orgelmusikk ved kantor Espen Melbø.

Kåseri om Luther og kirkemusikken ved Tor Inge Romøren.

MØTESTEDET høsten 2017

10. okt. Høyskolelektor Tove Rustan Skaar:

“Har gudstjenesten i Den norske kirke noe å gi dagens ungdom?”

24. okt. Utenrikssjef i NRK, Knut Magnus Berge: «Hvordan drive journalistisk arbeid i en tid hvor «fake news» er blitt et begrep?»

7. nov. Spesialprest Tor Ivar Torgauten: «Hvordan være kirke for, med og av alle uansett funksjonsdyktighet?»

21. nov. Leder for MAF, Willy Ludvigsen. «På vingene for de nødlidende»

Stedet er som vanlig Tunheim i nærheten av Tanum kirke.
Start med mat kl. 19.00.

Helgeroa bedehus

Helgeroa bedehus

Husk den tradisjonelle basaren til huset
onsdag 18. oktober kl. 18.30
Andakt ved Audun Haga. Sang
Beverting. Gevinster mottas med takk.
Se ØP.

Helgeroa Normisjon

Adventsfest onsdag 6. desember kl. 19
Markering av foreningens 75-årsjubileum.
Tale av Sam-Tore Bamle.
Sang av Elisabeth og Helge Lindhjem.
Beverting
Jubileumsoffer

Om teater

(Martin Luther)

Det er ikke forbudt å oppføre skuespill fordi det handler om kjærlighet og undertiden endog forekommer tvilsomme scener. Om så var, kunne en kristen heller ikke lese Bibelen, for også i den forekommer det kjærlighetshistorier osv. Derfor er det tøv når mange vil la være å oppføre skuespill på grunn av de tvilsomheter som forekommer der.

Om dåpen

(Martin Luther)

Troen er knyttet til dåpen. Troen må ha noe ytre å knytte seg til. Tro gjør mennesket verdig. Dåpen er ikke vår, men Guds gjerning. Evig liv til legeme og sjel gis gjennom dåpen. Gud bekrefter barnedåpen gjennom sitt eget ord. Dåpen er rett, selv om en ikke tror. Ingen skal bygge på sin egen tro. Vantro svekker ikke Guds ord. Dåpen er den kristnes hverdagsklær.

Julemarked og juleverksted

25. november kl. 10:00-14:00 er det julemarked og juleverksted i Berg arbeidskirke.

Gode muligheter for både å teste vinningsjansene, gjøre et godt brukfunn og å sikre seg hjemmelaget julebakst. Barna, gjerne ifølge med voksne, kan lage julepynt og julegaver. Kafeteria i stua og førjulssamling i kirkerommet.

Følg med på Facebooksiden «Berg arbeidskirke», plakater og avisannonser.

SØNDRSRØD
Tlf. 33 11 80 60

MENY

*Søndersrød
tunet*

Stedet hvor folk møtes

3295 Helgeroa - Tlf.: 33 11 80 60 - dag-arild.bakken@ngbutikk.net

Per Firing
Begravelsesbyrå A.s

LARVIK

Kontaktperson
Birger Johansen

DØGNVAKT 33 12 57 00

Lydhusstranda Treningstudio

Billig! Enkelt! & Nært!

Kr.1500.- for et helt år!

Ring oss på telefon:
91 62 26 29 for å bestille nøkkelkort
til trening eller sende oss en
e-post til lydhus@online.no

Sommerfelt elektro as

Tlf: 33 18 30 15
www.sommerfeltelektro.no

Sundby & Tidemansen

BEGRAVELSESBYRÅ

Tlf: 33 20 14 44

Jon Severin Sundby • Roar Tidemansen
www.sogt.no • Vakttelefon hele døgnet

Becks

BRASSERIE & BAR

Tlf 48 05 11 11

www.becksbrasserie.no

Du finner oss i Larvik – Sandefjord
Tønsberg – Skien – Porsgrunn

elektrikerkjeden

norgeseliten

Elektro TT AS

Elektriske installasjoner

Tommy 993 79 180

Thomas 905 72 701

Forretningen med det store utvalg

TVETENE Blomster SENTER

Tlf. 33 13 19 00

NORREK

www.norrek.no

-dypfrost på sitt beste!

EIDSTEN 3267 LARVIK

33 16 54 00

HELGEROA FYSIKALSKE INSTITUTT

Søndersrødtunet

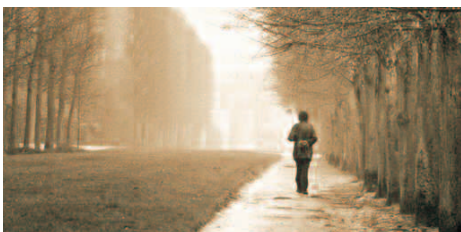
Tlf.: 33 18 88 70

Alexander Thorgersen

Tlf 917 26 757

Tore Fjelltveit

Tlf 90 77 80 25

SORG

En verdig begravelse fjerner ikke sorgen, men gjør den enklere å bære.

Sletsjøe

begravelsesbyrå

Når erfaring teller.
Spør etter en av oss på
døgntelefon 33 18 10 80

Tom Sletsjøe
Anne-Helene Gulvik
Anne Kjersti Kolberg
Ole Johan Løwe
Peter Grung
Rune Holm

www.gsb.no
Behjelpelig hele døgnet.

Larvik 33 18 10 80

Tor-Erling Andersen a.s

VVS & INTERIØRHUSET
PÅ BREKKE

AUT. RØRLEGGERFIRMA

VVS – INTERIØR – FLIS – TERRAKOTTA
Brekke, Larvik

Tlf. 33 19 11 36 – Vaktlf.: 92 25 70 00

Internett: www.tea.no

RØRLEGGER OG FLISLEGGERE
MED VÅTROMSSERTIFIKAT

DIN FLIS- OG RØRLEGGERFORRETNING

SPEKEMAT & DELIKATESSE

Helgeroa

Tlf.: 33 13 53 50

VESTFOLD OLJESENTER A.S

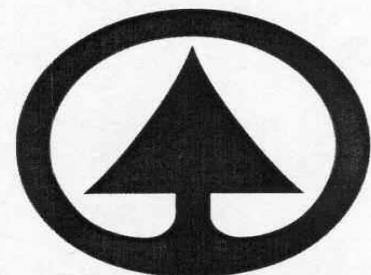
Din lokale leverandør av diesel og smøremidler

Tlf: 3316 3440 - E-post: vestfold@oljesenter.com

Dronningensgate 2
3290 Stavern

Tlf. 33 19 89 41

SPAR

FARRISEIDET
Tlf. 33 18 21 95

SØNDAG ER KIRKEDAG**Gudstjenesteliste Brunlanes høsten 2017****Søndag 1. oktober**

17. søndag i
treenighetstiden

Kjose kirke kl.10.30
Høymesse. Nattv. Spr
Zimmermann

Berg arb.kirke kl.11.00
Spr. Haga.
Sønd.skole, skyss:
91388924

Sportskapellet kl.11.00
Gro Johnsen

Søndag 8. oktober

18. søndag i
treenighetstiden

Tanum kirke kl.11.00
Høymesse. Dåp og
nattverd
Spr. Zimmermann

Sportskapellet kl.11.00
Sang og musikkandakt.
Birgit og Jan Einar
Karlsen

Søndag 15. oktober

19. søndag i
treenighetstiden
Tema i anledning
reformasjonsjubiléet:
Frelsen er ikke til salgs.

Tanum kirke kl.11.00
Gudstjeneste for små og
store. Dåp.
2-4-6årsbok.
Høsttakkefest.
Spr Zimmermann,
Bugaard Ørnes

Berg arbeidskirke
kl.19.00
Kveldsgudstj. m. gjest
Ragnhild Bakke Waale.
Sang: Havfruene,
Nattverd Spr Haga
Skyss: 91388924

Sportskapellet kl.11.00
Sigrun Håset

Søndag 22. oktober

20. søndag i
treenighetstiden

Kjose kirke kl.10.30
Familiegudstjeneste.
4-årsbok. Høsttakkefest.
Spr Haga, B. Bugaard
Ørnes.

Sportskapellet kl.11.00
Kristen Strømsvik

Ons 25. oktober

Hverdagsgudstjeneste

Berg arbeidskirke
kl 17.30
Speider, Superonsdag,
Spr Haga og
trosopplærer
Kristina H. Andersen

Søndag 29. oktober

Bots- og bønnedag

Tanum kirke kl.11.00
Høymesse. Dåp og
nattverd. Spr
Zimmermann

Sportskapellet: kl.11.00
Ole Martin Damsgård

Berg arbeidskirke kl
11.00
Sønd.skole, dåp, skyss:
40648598
Spr Haga

Søndag 5. november

Allehelgensdag

Tanum kirke kl.11.00
Høymesse
Nattv. Spr Zimmermann

Kjose kirke kl.18.00
Spr Haga

Berg kirke (trekirken)
kl.16.00 Samarbeid m

Brunlanes frikirke.

Spr Haga og
pastor Hersdal
Skyss: 90205260

Sportskapellet kl.11.00
Lars Ueland Kobro

Søndag 12. november

23. søndag i
treenighetstiden

Sportskapellet kl.11.00
Ole Johnny Lomme

Søndag 19. november

23. søndag i
treenighetstiden
Tema i anledning
reformasjonsjubiléet:
Mennesker er ikke
til salgs

Tanum kirke kl.11.00
Høymesse. Dåp og
nattverd. Spr
Zimmermann.

Berg arb.kirke kl.11.00
Sønd.skole, skyss:
40648598, Spr. Haga.

Sportskapellet kl.11.00
Odd Arild Netland

Søndag 26. november
Domssøndag / Kristi
kongedag

Sportskapellet kl.11.00
Tom Ofrim. Nattverd.

Søndag 3. desember

1. søndag i adventstiden

Tanum kirke kl.11.00
Lys våken. Nattverd.
Spr Zimmermann,
trosoppl. B Bugaard
Ørnes.

Kjose kirke kl.18.00
Lysmesse.
Spr Zimmermann, årets
konfirm. Legoklubben.
Spr. Zimmermann B
Bugaard Ørnes.

Berg arb.krk kl.11.00
Barnas gudstj. 4-årsbok.
Skattekista deltar. Spr
Haga, K.H.Andersen,
skyss: 91182041

Sportskapellet kl.11.00
Tom Langerud

Søndag 10. desember

2. søndag i adventstiden

Tanum kirke kl.19.00
Lysmesse
Årets konfirmanter.
Trosoppl. H.A. Sveen

Berg arb.krk kl.17.00 Vi
synger jula inn/
Lysmesse.
Konfirmantene,
Havfruene, Larvik
Janitsjar, Spr Haga, skyss:
90205260

Sportskapellet kl.11.00
Erling Sølvik

Søndag 17. desember
3. søndag i adventstiden

Kjose kirke kl.10.30
Høymesse. Nattverd
Spr Zimmermann

Tunheim kl.17.00
Vi synger jula inn.

NB! Sjekk avisen.
Endringer kan finne sted.

